

Ευτύχης Μπιτσάκης *Οι πόλεμοι της Νέας Τάξης*

Η Βαγδάτη έπεσε χωρίς μάχη. Αλλά ο πόλεμος δεν τελείωσε. Η νέα, συγκρουσιακή πραγματικότητα θα γεννήσει νέες αντιθέσεις και νέες μορφές πολέμου.

Γιατί έγινε ο πόλεμος; Για να καταστραφούν τα υποτιθέμενα όπλα μαζικής καταστροφής και να εξοντωθεί ο Σαντάμ. Όπλα δεν βρέθηκαν και ο Σαντάμ παραμένει άφαντος, όπως και όλη η πολιτική και στρατιωτική ηγεσία, που προφανώς πρόδωσε τον αγωνιζόμενο λαό για να εξασφαλίσει –στο μέτρο του δυνατού– τον εαυτό της και τα συμφέροντα της αστικής τάξης

του Ιράκ. Συνέπειες του κατακτητικού πολέμου: Χιλιάδες νεκροί και ακρωτηριασμένοι. Καταστροφή κτιρίων, μουσείων, πανεπιστημίων. Ραδιενεργός μόλυνση από το απεμπλουτισμένο ουράνιο των πυραύλων. Χημική μόλυνση από την καύση του πετρελαίου και τα χημικά των πυραύλων και των βομβών.

Ο λαός του Ιράκ δεν δέχθηκε τους μισθοφόρους ως απελευθερωτές. Τους δέχθηκε σαν αυτό που ήταν και τους πολέμησε. Ο στρατός των κατακτητών προστάτευσε μετανκς τις πετρελαιοπηγές. Άφησε όμως απροστάτευτα τα νοσοκομεία, τα μουσεία,

τις βιβλιοθήκες, λεία σε έναν αριθμητικά ασημαντο εξαθλιωμένο όγλο. Γιατί; Για να ταυτίσει το λαό του Ιράκ με αυτούς που λεηλατούσαν και να τον εξευτελίσει –μ' αυτό τον άτιμο τρόπο– στα μάτια της παγκόσμιας κοινής γνώμης. Επέτρεψε τις λεηλασίες ή παρότρυνε τον όγλο για να πετύχει το σκοπό του;

Ο πόλεμος, προφανώς, δεν έλυσε, δημιούργησε προβλήματα: Πέρα από την ανθρώπινη, την οικονομική, την πολιτισμική και την περιβαλλοντική καταστροφή, όξυνε υπαρκτές και δημιούργησε νέες αντιθέσεις: Αντιθέσεις ανάμεσα στους κούρδους του Βόρειου Ιράκ και την Τουρκία, ανάμεσα στους κούρδους και τους άραβες, ανάμεσα στους σιίτες και το υπόλοιπο έθνος. Γενικότερα, εγκαινίασε μια διαδικασία περαιτέρω αποσταθεροποίησης της Μέσης Ανατολής. Μια διαιωνιζόμενη συγκρουσιακή πραγματικότητα που θα ενισχύσει τους αντιδραστικούς εθνικισμούς και τον ισλαμικό φονταμενταλισμό. Εξάλλου, προτού τελειώσει ο πόλεμος, οι ηγέτες των ΗΠΑ άρχισαν να απειλούν τη Συρία.

Γιατί, λοιπόν, όλη αυτή η καταστροφή; Πριν απ' όλα το πετρέλαιο. Δεν είναι συνεπώς τυχαίο ότι, προτού τελειώσει ο πόλεμος, οι ύαινες των ΗΠΑ και της ΕΕ συζητούσαν κυνικά για τη λεία: την εκμετάλλευση των πετρελαίων και την «ανοικοδόμηση». Δηλαδή τη λεηλασία των πλουτοπαραγωγικών πηγών του Ιράκ, τη λεηλασία του κοινωνικού πλούτου γενικότερα, τις ιδιωτικοποιήσεις. Και όλη αυτή η αρπαγή υπό το νομιμοφανές πέπλο μιας μελλοντικής «δημοκρατίας» των κουίσιλιγκ.

Πού απέβλεπε, λοιπόν, ο πόλεμος; Εν αρχή ην το πετρέλαιο. Τα τεράστια, φθηνά κοιτάσματα του Ιράκ και ευρύτερα του Κόλπου, της Κασπίας και της Κεντρικής Ασίας. Το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο,

αλλά όχι μόνο αυτά. Ο δεύτερος πόλεμος εναντίον του Ιράκ αποτελεί «στιγμή» της πορείας των ΗΠΑ για παγκόσμια ηγεμονία. Ο έλεγχος της Μέσης Ανατολής, των αραβικών χωρών και των χωρών της Κεντρικής Ασίας αποτελεί τον ευρύτερο στρατηγικό στόχο των ΗΠΑ. Συνεπώς: πρώτες ύλες και ειδικά πετρέλαιο, νέες αγορές, επικυριαρχία σε μια γεωγραφική ζώνη με ιδιαίτερη γεωπολιτική σημασία.

Ο δεύτερος πόλεμος του Κόλπου είναι ο πρώτος από τους προληπτικούς πολέμους που σχεδιάζουν τα επιτελεία των ΗΠΑ, αγνοώντας ΟΗΕ, «συμμάχους» και κάθε έννοια διεθνούς δικαίου και ανθρωπισμού. Δεν είναι συνεπώς τυχαίο ότι, μετά την πτώση της «αυτοκρατορίας του κακού», οι ΗΠΑ όχι μόνο δεν πρότειναν να διαλυθεί το ΝΑΤΟ, αλλά υποστήριξαν τη διεύρυνσή του. Και ενώ, μετά την κατάρρευση του σοσιαλιστικού στρατοπέδου, δεν υπήρχε πλέον ο «κίνδυνος του κομμουνισμού», οι ΗΠΑ διατήρησαν τις πολεμικές δαπάνες τους στο 95% των προηγούμενων ετών. Και, φυσικά, με την έναρξη των νέων πολέμων, αυξήθηκαν και οι στρατιωτικές δαπάνες: 450 δισ. δολάρια το 2003, έναντι 350 δισ. το 2002. Οι δαπάνες του πρόσφατου πολέμου, ειδικά, είναι τρομακτικές: Κάθε πύραυλος Τόμαχοκ στοιχίζει 1,5 εκατ. δολάρια, και ρίχτηκαν αυτές τις μέρες πάνω από 1.000 τέτοιοι πύραυλοι. Επίσης, κάθε πύραυλος Κρουζ στοιχίζει 1 εκατ. δολάρια. Μέχρι τις 3 Απριλίου είχαν ριχτεί 700 Κρουζ. Προσθέστε και τις βόμβες, όλο το πολεμικό υλικό, τα έξοδα του στρατού, πλοία, αεροπλάνα κ.λπ., και θα έχετε μια εικόνα του πλούτου που καταστράφηκε για να υποδουλωθεί και να καταληστευτεί μια κυρίαρχη, ανεξάρτητη χώρα.

Ο καπιταλισμός έχει ανάγκη από τον πόλεμο και γεννάει τον πόλεμο. Ειδικά ο

σημερινός πρόσφερε τεράστια κέρδη στις πολεμικές και άλλες βιομηχανίες, συμβάλλοντας στην άμβλυση της δομικής, χρόνιας οικονομικής κρίσης των ΗΠΑ. Αλλά οι κρίσεις είναι σύμφυτες με τον καπιταλισμό και δεν ξεπερνιούνται με τους πολέμους. Και η «παράλογη», αλλά σύμφυτη με τη λογική του καπιταλισμού, ένταση των εξοπλισμών θα συνεχίζεται: Νέα πυρηνικά όπλα. Βόμβες νετρονίου για να χρησιμοποιηθούν εναντίον του «άξονα του κακού». «Εξυπνες» βόμβες. Ειδικές πυρηνικές βόμβες για την καταστροφή καταφυγίων κ.λπ. κ.λπ.

Τρίτος ή τέταρτος παγκόσμιος πόλεμος των ΗΠΑ και των «συμμάχων» τους; Το ουσιαστικό είναι να δούμε το σημερινό πόλεμο σαν αυτό που είναι: σαν ένα κρίκο στην αλυσίδα των επιθετικών πολέμων των ΗΠΑ, που άρχισαν προτού τελειώσει η ανθρώπινη του Δεύτερου Παγκόσμιου Πολέμου. Πράγματι, σήμερα γνωρίζουμε ότι ο πυρηνικός βομβαρδισμός των ιαπωνικών πόλεων ήταν περιττός: η Ιαπωνία ήταν έτοιμη να συνθηκολογήσει. Η εξόντωση εκατοντάδων χιλιάδων ανθρώπινων όντων και η μόλυνση της Ιαπωνίας με ραδιενέργεια ήταν μια προειδοποίηση προς τη Σοβιετική Ένωση. Ακολούθησε ο Ψυχρός Πόλεμος και η ισορροπία του πυρηνικού τρόμου, που σηματοδεύτηκε από μια σειρά επιθετικών πολέμων των ΗΠΑ και των ευρωπαίων: Β. Κορέα, Βιετνάμ, μικρότεροι τοπικοί πόλεμοι, δικτατορίες, στήριξη ανταρτοκρατιών και καθεστώτων. Μέχρι την κατάρρευση του σοσιαλιστικού στρατοπέδου, οι πόλεμοι αυτοί ήταν επιθετικοί-αμυντικοί, με στόχο να ανακόψουν την πορεία των λαών προς την αυτοδιάθεση και το σοσιαλισμό. Στην τελευταία δεκαετία, οι πόλεμοι (Κόλλος, Γιουγκοσλαβία, Αφγανιστάν, Ιράκ) είναι πόλεμοι κατακτητικοί, για δημιουργία προτεκτοράτων και καταλή-

στευση του πλούτου των εθνών. Οι πόλεμοι αυτοί υπηρετούν τα σχέδια του αμερικάνικου ιμπεριαλισμού για παγκόσμια ηγεμονία. Ιδεολόγοι του καπιταλισμού, αλλά και διανοούμενοι «προοδευτικοί», οραματίζονται στις μέρες μας μια πορεία του κόσμου προς μια παγκόσμια αυτοκρατορία, υπό την ηγεμονία των ΗΠΑ.

Πράγματι, είναι γνωστές οι θεωρίες, παλαιές και σημερινές, για τη δυνατότητα δημιουργίας μιας παγκόσμιας αυτοκρατορίας, με επικεφαλής (σήμερα) τις ΗΠΑ. Το γραμμικό αυτό σενάριο θέλει να αγνοεί μια σειρά παραμέτρων. Και πρώτα τις ενδοϊμπεριαλιστικές αντιθέσεις: Η τάση για παγκοσμιοποίηση είναι εγγενής στον καπιταλισμό. Αλλά η τάση αυτή δεν πραγματώνεται με κάποια ειρηνική διαδικασία. Ο καπιταλισμός έχει ανάγκη από τον πόλεμο και γεννάει πολέμους: τον εκατονταετή και τον τριακονταετή, στην περίοδο της πρωταρχικής συσσώρευσης. Τους αποικιακούς πολέμους, στη συνέχεια. Τον Πρώτο και το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, για το μοίρασμα και το ξαναμοίρασμα του κόσμου. Και, σήμερα, τους πολέμους της Νέας Τάξης, για την παγκόσμια κυριαρχία των ΗΠΑ.

Τι είναι όμως οι ΗΠΑ; Γεωγραφικά, πληθυσμιακά, από άποψη παραγωγής, δεν θα παραμείνουν επί μακρόν «υπερδύναμη». Σήμερα, είναι μοναδική υπερδύναμη χάρη στη συντριπτική στρατιωτική-τεχνολογική υπεροχή τους. Αλλά ο κόσμος δεν παραμένει στάσιμος. Στα επόμενα χρόνια, η ΕΕ, η Ρωσία, η Κίνα, οι Ινδίες, οι χώρες της Λατινικής Αμερικής θα αναπτυχθούν και θα αμφισβητήσουν την ηγεμονία των ΗΠΑ. (Η Αφρική βρίσκεται έξω από την κύρια κίνηση της ιστορίας, ως ένα βαθμό στην περίοδο της εθνογένεσης, κάποτε όμως θα διεκδικήσει και αυτή το δικαίωμά της στο ιστορικό γίγνεσθαι).

Σύμφωνα με τους θεωρητικούς της «Αυτοκρατορίας», η παγκόσμια κυβέρνηση θα είναι το επιστέγασμα της ενοποίησης του παγκόσμιου κεφαλαίου σε μια και μοναδική οντότητα. Σήμερα, πράγματι, ζούμε την εποχή του διεθνικού κεφαλαίου. Αλλά οι επιμέρους συνιστώσες του κεφαλαίου έχουν εθνικό κέντρο και αγωνίζονται για τα δικά τους, επιμέρους συμφέροντα. Η τάση για ενοποίηση συνυπάρχει με την ανταγωνιστική τάση, η οποία προϋποθέτει και συνεπάγεται την πολλαπλότητα των κεφαλαίων. Και τα εθνικά-διεθνικά κεφάλαια δεν ελαύνονται από κάποια ευγενική άμιλλα. Ο ανταγωνισμός του κεφαλαίου είναι σήμερα παγκόσμιος. Οι ενδοϊμπεριαλιστικές αντιθέσεις έχουν αποκτήσει ήδη πλανητικό χαρακτήρα. Δεν θα ζήσουμε, λοιπόν, τα επόμενα χρόνια σ' ένα μονοπολικό κόσμο που οδεύει προς μια παγκόσμια αυτοκρατορία με επικεφαλής τις ΗΠΑ, αλλά σε έναν πολυπολικό, ανταγωνιστικό κόσμο. Και οι αντιθέσεις και οι ανταγωνισμοί, που θα κινούν την ιστορία, δεν θα είναι μόνο οι ενδοϊμπεριαλιστικές αντιθέσεις. Θα είναι η αντίθεση κεφαλαίου και εργασίας στις «αναπτυσσόμενες» χώρες, η αντίθεση των μητροπόλεων του καπιταλισμού με τις χώρες του «Τρίτου Κόσμου» και, στο εσωτερικό αυτού του πλέγματος των αντιθέσεων, οι συγκρούσεις για την αρπαγή των ενεργειακών και των φυσικών αποθεμάτων, σε μια πορεία καταστροφής του ομαλού μεταβολισμού ανθρώπου-φύσης. Όπως έγραφε πριν από 10 χρόνια ο Κ. Καστοριάδης, «οι ΗΠΑ έχουν να αντιμετωπίσουν έναν εκπληκτικό αριθμό χωρών, προβλημάτων, κρίσεων, έναντι των οποίων τα αεροπλάνα και οι πύραυλοί τους δεν έχουν καμιά ισχύ. Η αύξουσα “αναρχία” στις φτωχές χώρες, το πρόβλημα της υπανάπτυξης ή του περιβάλλοντος, δεν μπορούν να ρυθμιστούν με βομβαρδισμούς» (*Λεβιάθαν*, 12, 1992).

Οι νέες, πλανητικές, ανταγωνιστικές αντιθέσεις είναι συνέπειες της αρπακτικής φύσης του κεφαλαίου. Οι τρομοκρατικοί πόλεμοι των ΗΠΑ δεν θα έχουν ως συνέπεια κάποια ειρήνη νεκροταφείου. Θα γεννήσουν νέες συγκρούσεις, νέους φονταμενταλισμούς και νέα κινήματα τρομοκρατίας των απελπισμένων. Οι απολογητές του καπιταλισμού προφήτεψαν την υπέρβαση, το τέλος του έθνους-κράτους. Αλλά οι ιμπεριαλιστικοί-κατακτητικοί πόλεμοι γεννούν νέους εθνικισμούς, στρεβλούς όταν αυτοί συνυπάρχουν με θρησκευτικούς φονταμενταλισμούς, αλλά αναπόφευκτους ως μόνο τρόπο αντίδρασης στα βομβαρδιστικά των επιδρομών.

Η ανθρωπότητα δεν οδεύει προς μια παγκόσμια αυτοκρατορία με επικεφαλής τις ΗΠΑ (για μια συγκεκριμένη ανάλυση, βλ. το βιβλίο του Ι. Μέσαρος, *Σοσιαλισμός ή Βαρβαρότητα*, Προσκήνιο, 2003· επίσης, το βιβλίο μου, *Γονίδια του Μέλλοντος*, Προσκήνιο, 2001).

Και μια δύναμη που αντιστέκεται σ' αυτή την τάση, εκτός από τις ενδοϊμπεριαλιστικές αντιθέσεις, είναι και η αντίσταση των λαών. Η πρώτη επιδρομή των ΗΠΑ εναντίον του Ιράκ είχε την έγκριση του ΟΗΕ. Οι πόλεμοι εναντίον των λαών της Γιουγκοσλαβίας δεν ξεσήκωσαν τη διαμαρτυρία των λαών της Ευρώπης. Με την καταστροφή του Αφγανιστάν άρχισε να γίνεται φανερός πλέον ο χαρακτήρας των πολέμων της Νέας Τάξης. Ο πόλεμος αυτών των ημερών έπεισε και τους πλέον δύσπιστους για τα κίνητρα των ΗΠΑ.

Το παγκόσμιο κίνημα διαμαρτυρίας δεν θα είναι εφήμερο. Άρχισε ως κίνημα εναντίον των συνεπειών του νεοφιλελευθερισμού. Μέσα απ' όλη την πολυμορφία του διαφαίνεται ήδη η τάση ριζοσπαστικοποίησης, με τη συνειδητοποίηση ότι ο νεοφιλε-

λευθερισμός, η φτώχεια μέσα στον αυξανόμενο κοινωνικό πλούτο και οι πόλεμοι είναι φυσιολογικά προϊόντα του καπιταλισμού. Η ανθρωπότητα θα βαδίζει προς μια πραγματική παγκοσμιοποίηση-συναδέλφωση των λαών, αν μπορέσει να ανακόψει τη

σημερινή καταστροφική πορεία. Αν αποφύγει την πυρηνική αυτοκαταστροφή.

Σημείωση: Στο παρόν κείμενο ενσωματώθηκε μέρος ενός άρθρου που δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα ΤΑ ΝΕΑ, στις 9 Απριλίου.

Ευτύχης Μπιτσάκης

Η διεύρυνση και ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Η διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης με δέκα νέα κράτη, συμπεριλαμβανομένης και της Κύπρου, είναι πλέον δεδομένη. Η «ευρωπαϊκή ενοποίηση» χαιρέτιστηκε ως ιστορικό γεγονός. Τι είναι όμως αυτό που συγκροτείται στις μέρες μας και που εξωραϊζεται από την κυβερνητική (και όχι μόνο) προπαγάνδα; Πρόκειται μήπως για ένα βήμα προς την υπέρβαση των εθνικών συγκρούσεων και των εθνικισμών; Για ένα βήμα προς μια κοινωνία ειρήνης και ευημερίας, που θα κλείσει την περίοδο είκοσι αιώνων πολέμων, ταξικής εκμετάλλευσης και βαρβαρότητας;

Ζούμε στην εποχή της τάσης προς διεθνοποίηση του κεφαλαίου και του κεφαλαιοκρατικού τρόπου παραγωγής. Η διαδικασία αυτή συνοδεύεται από την τάση για ολοκληρώσεις. Αντίστροφα, από την έξαρση των εθνικισμών και των φονταμενταλισμών, ως αντίδραση στην εκμετάλλευση, την ταπείνωση λαών και χωρών, και στους ιμπεριαλιστικούς πολέμους. Η τάση για ευρωπαϊκή ολοκλήρωση αποτελεί «στιγμή» αυτής της διαδικασίας. Πράγματι, ο σημερι-

νός μονοπολικός κόσμος δεν θα αποτελέσει βιώσιμη μορφή. Η ανάδυση νέων πόλων είναι η νομοτελειακή συνέπεια της ύπαρξης τοπικών και ταυτόχρονα διεθνοποιούμενων κεφαλαίων. Οι ενδοϊμπεριαλιστικές αντιθέσεις θα οξύνονται στο βαθμό που θα αμφισβητείται εκ των πραγμάτων η αμερικανική ηγεμονία. Η Ευρώπη είναι ο δεύτερος, υποδεέστερος επί του παρόντος, πόλος του παγκόσμιου καπιταλιστικού συστήματος.

Οι σχέσεις Ευρώπης-ΗΠΑ είναι κατά συνέπεια σχέσεις συμμαχίας-αλληλεγγύης, με βάση τα κοινά συμφέροντα του καπιταλισμού και, ταυτόχρονα, σχέσεις αντιπαλοτήτας, που μπορεί να γίνουν ανταγωνιστικές. Τη δύναμη αντίθεση ΗΠΑ-ΕΕ υπερτονίζουν οι προπαγανδιστές, για να παρουσιάσουν την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση ως την ανάδυση μιας δύναμης ειρήνης, η οποία θα αντιρροπίζει την τάση των ΗΠΑ για πολέμους και παγκόσμια ηγεμονία. Αυτά, σε ένα αφηρημένο επίπεδο. Τι απέδειξαν όμως τα γεγονότα και, συγκεκριμένα, η στάση της ΕΕ απέναντι στη δεύτερη επιδρομή των ΗΠΑ εναντίον του λαού του Ιράκ;